

Dječji vrtić - igra i učenje u odgojno-obrazovnoj instituciji

Cazin, Helena

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:694225>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

HELENA CAZIN

DJEČJI VRTIĆ – IGRA I UČENJE U ODGOJNO-OBRAZOVNOJ INSTITUCIJI

Završni rad

Pula, rujan, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

HELENA CAZIN

DJEČJI VRTIĆ – IGRA I UČENJE U ODGOJNO-OBRAZOVNOJ INSTITUCIJI

Završni rad

JMBAG: 0115079623, redoviti student

Studijski smjer: Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Igre i djeca

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Opća pedagogija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Marina Diković

Pula, rujan, 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidatkinja za prvostupnicu _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu
Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ:

UVOD.....	1
1. POVIJEST ODGOJA I OBRAZOVANJA.....	2
1.1. ODGOJ I OBRAZOVANJE	3
2. POVIJEST DJEČJEG VRTIĆA.....	6
2.1. DJEČJI VRTIĆ – ODGOJNO-OBRAZOVNA INSTITUCIJA	7
3. UČENJE	10
3.1. Uloga odgojitelja u učenju djece rane i predškolske dobi	12
3.2. Poticajno prostorno okruženje za učenje u odgojno-obrazovnoj instituciji	14
3.2.1. Unutarnji prostor.....	14
3.2.2. Vanjski prostor	16
4. IGRA.....	17
4.1. Teorije dječje igre	19
4.1.1. Teorije ličnosti	19
4.1.2. Teorije socijalnog učenja.....	20
4.1.3. Teorija socijalizacije u igri	21
4.1.4. Etološki teorijski pristup.....	21
4.1.5. Biološki evolucijski pristup.....	21
4.1.6. Teorije kognitivnog razvoja.....	22
4.1.7. Suvremena teorija igre	23
5. AKTIVNOSTI ZA RAZVOJ KOGNITIVNIH PROCESA KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI.....	24
5.1. Kognitivni razvoj	24
5.2. Program predškole	25
5.3. Prijedlog radionice za razvoj kognitivnih procesa kod djece predškolske dobi.....	26
5.3.1. Radionica na temu „Kako nastaje sjena?“	27
5.3.1.1. Istraživački centar	29

5.3.1.2. Stolno-manipulativni centar.....	30
5.3.1.3. Likovni centar.....	31
5.3.1.4. Centar početnog čitanja i pisanja	32
5.3.1.5. Pokretni centar.....	33
ZAKLJUČAK	34
LITERATURA.....	35
PRILOZI	38
SAŽETAK.....	39
SUMMARY	40

UVOD

Govoreći o dječjem vrtiću, svatko ima svoj pogled na tu zajednicu važnu za odgoj i obrazovanje djeteta. Iz dječje perspektive, dječji vrtić je svijet pun igre, dobrog raspoloženja i vršnjačkog druženja. Iz perspektive roditelja, dječji vrtić je ustanova u kojoj se djeca igraju, rastu, obrazuju od jutarnjih do popodnevnih sati kada roditelji dolaze po svoju djecu. No za odgojitelje, dječji vrtić je sve navedeno u jednom. Stoga se ovaj rad temelji na teorijama koje spajaju učenje i dječju igru, od razvijanja socijalnih, kognitivnih, funkcionalnih vještina, mašte do zabavnih sadržaja i aktivnosti kojima se upotpunjuje cijeli proces odrastanja djeteta. U ovom radu povezuju se igra i učenje djeteta kao zajednički procesi u djelovanju dječjeg vrtića kao odgojno-obrazovne institucije te da dječji vrtić nije samo zgrada u kojoj su djeca ostavljena na čuvanje, već puno više od toga.

Dijete se kroz igru te mnoštvo aktivnosti u dječjem vrtiću jako dobro razvija. Igra ne znači nužno samo zabavu i razonodu već se u dječjem vrtiću uz igru mogu poticati mnoga razvojna područja djeteta – motorika (fina i gruba), koordinacija, spretnost, opće tjelesno zdravlje... Od jasljičke dobi te jednostavnih igara, koje djeci pružaju optimalan rast i razvoj, s odrastanjem djeca koriste igru na sve kompleksniji način s obzirom na njihove veće sposobnosti u razvoju.

Učenje u segmentu igre djeteta ima veliku ulogu s obzirom na povezanost dva spomenuta pojma. Što je dijete starije, sve više će učiti kroz igru, a da ponekad toga ni nije svjesno.

Na kraju rada predstavljeno je 5 aktivnosti za razvoj kognitivnih procesa kod djece predškolske dobi. Prva aktivnost odrađuje se u istraživačkom centru aktivnosti, druga u stolno-manipulativnom, treća u likovnom centru aktivnosti, četvrta u centru početnog čitanja i pisanja i peta u pokretnom centru aktivnosti. Sve aktivnosti su primjerene predškolskom uzrastu te razvoju vještina koje su potrebne djetetu za polazak u školu. U odgojno-obrazovnoj praksi, poticaji se planiraju prema dječjim sposobnostima, mogućnostima i interesima s osnovnim načelima (primjerice, fleksibilnost u radu). Kako bi odgojitelj mogao primjereno djelovati i osigurati što kvalitetnije i poticajnije okruženje za djecu u skupini, potrebno je da razumije želje i potrebe djece te uvažavati njihove ideje i zamisli.

1. POVIJEST ODGOJA I OBRAZOVANJA

Tijekom povijesti mijenjale su se razne teorije i znanja o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Razni znanstvenici iz područja odgoja i obrazovanja doprinijeli su razvoju mišljenja o odgoju djeteta te važnosti kvalitetnog odgoja i obrazovanja, a razvijene teorije i danas se koriste kako bi suvremeno obrazovanje bilo što kvalitetnije.

Kroz povijest isticali su se brojni pedagozi, ali jedan od najvažnijih smatra se Jan Amos Komensky, češki pedagog, filozof, teolog i književnik. Prema *Hrvatskoj enciklopediji* (2022) Komensky je potaknuo razvoj odgoja i obrazovanja, školstva te novovjekovne pedagojske znanosti. 1632. god. objavio je knjigu *Velika didaktika* koja je promijenila odnos prema odgoju i obrazovanju, a na čijim se idejama temelje današnji obrazovni sustavi. *Velika didaktika* sadrži neke od glavnih teza na kojima se i danas gradi obrazovanje; jedna od mnogih je kako bi se svakome trebalo omogućiti obrazovanje, a druga kako svaki čovjek ima urođenu sklonost za učenjem, ali da uz isto treba poticati i cjeloživotno učenje. Uz teze, uveo je neka osnovna načela didaktike – zornosti, svjesnosti, postupnosti, sistematičnosti, koncentracije, interesa, trajnosti znanja, umijeća te pravila – od lakšeg k težem, od jednostavnog k složenom, od bližeg k daljem, od poznatog k nepoznatom. Prema njegovim načelima i pravilima organizirani su školski sustavi i nastava u školama. Zalagao se za nastavu na materinskom jeziku i humanistički pristup odgoju, a naposljetku je njegovo pedagoško naslijeđe postalo predmetom poučavanja zasebne znanosti – komeniologija.

Prema *Hrvatskoj enciklopediji* (2022) osim Komenskog, istaknuo se i Jean-Jacques Rousseau, francuski filozof, politički teoretičar, književnik te glazbenik. *Emil ili o odgoju* djelo je Rousseaua u kojem se iznose teorije o reformi školstva. Rousseau je smatrao kako je svaki čovjek dobar, a odgoj dobrote temelj moralnog odgoja generalno. Suprotstavljao se strogom kažnjavanju djece, a prvi je konstatirao kako znanost o odgoju mora poznavati te proučavati dijete kako bi se njegove stvaralačke sposobnosti oslobodile. Istaknuo je i važnost radnog odgoja jer je rad prirodna obveza svakog čovjeka te ga isti čini slobodnim. Rousseau je razvoj djeteta podijelio na 4 faze:

1. Od rođenja do 2. godine – njega novorođenčeta; važnost prisutnosti majke te dojenja, fizički razvoj, jačanje; važna uloga igračaka,
2. Od 2. do 12. godine – razvoj govora djeteta, važno je razvijati djetetova osjetila, obrazovanje voditi bez klasične nastave, naglasak se stavlja na to da dijete prirodno uči te da priroda ima izravan utjecaj na dijete,

3. Od 12. do 15. godine – dijete pohađa nastavu te uči samostalnim otkrivanjem, eksperimentiranjem...
4. Od 15. do 18. godine – učenje moralnog i spolnog odgoja, razvoj socijalizacije, empatičnosti te dobrote.

Kroz prolazak vremena i pojavljivanjem modernijih metoda znanstvenici raznih područja omogućili su osuvremenjivanje sustava odgoja i obrazovanja.

1.1. ODGOJ I OBRAZOVANJE

Odgoj i obrazovanje smatraju se jednim od najsloženijih te najodgovornijih ljudskih djelatnosti, a rezultati koji se njime ostvaruju zavise uvelike i od vanjskih i od unutarnjih čimbenika, a odgojitelj se smatra najvažnijim. Od odgojitelja se očekuje kako će shvatiti potrebe, probleme, interese i sklonosti djece te prema tome usmjeriti odgojni rad u željenom razvojnom smjeru djeteta.

Bognar (2015) ističe kako odgoj ima razne definicije. Neke od njih su:

- Odgoj je ukupnost reakcija društva na činjenicu razvoja.
- Odgoj je cjelokupni proces razvoja čovjeka kao ljudskog bića.
- Odgoj u užem značenju upravljn je na izgrađivanje i oblikovanje ličnosti i karaktera, na ostvarivanje onih pozitivnih ljudskih osobina zbog kojih poštujemo određene osobe.
- Odgoj je organizirano (namjerno) učenje (stjecanje ili mijenjanje) motiva. Naučeni motivi su one osobine ličnosti u kojima je dominantna afektivna ili voljna sastavnica, a nisu urođene. Motivi su psihičke osobine koje djeluju na usmjerenost, intenzitet i trajanje određenog ponašanja pojedinca.

Cilj odgoja društveno je uvjetovan, a kako se mijenja društvo, tako se mijenjaju ciljevi i zadaće samog odgoja. Konkretno, odgoj za cilj ima odgajanje, obrazovanje i osposobljavanje djece za daljnji život te stalno razvijanje njihovih intelektualnih te kulturnih potreba. Uz cilj se vežu i zadaće koje se dijele na: materijalne, funkcionalne i odgojne.

Prema Brajša, Brajša-Žganec i Slunjski (1999), za uspješan odgoj odgojitelj treba ispuniti 9 preduvjeta:

1. Objektivni uvid u svoje ponašanje,
2. Ljubav prema djetetu treba biti bez egoističkih potreba, želja i uvjeta,
3. Reinterpretacija odgojne uspješnosti,
4. Prilagodba odgojnih postupaka odgojitelju i djetetu,
5. Razumno postupanje odgojitelja s djetetom,
6. Kvalitetna i profesionalna komunikacija odgojitelja s djetetom,
7. Kontroliranje frustracija i gratifikacija u odgoju djeteta,
8. Očuvanje energetskeg potencijala odgojitelja,
9. Održavanje kvalitetnog zajedništva između odgojitelja i djeteta.

Pojam obrazovanje također ima razne definicije. Prema *Hrvatskoj enciklopediji* (2022):

- Obrazovanje je organizirani pedagoški proces stjecanja znanja i razvijanja spoznaje.
- Obrazovanje u užem smislu odnosi se na stjecanje znanja i razvijanje sposobnosti iz čega proizlaze materijalni tj. kognitivni zadatci (*znanje*) i funkcionalni, formalni, formativni, psihomotorički ili operativni (*sposobnosti*) zadatci.
- Obrazovanje je sastavni dio odgoja i pedagoškoga djelovanja koje se izravno povezuje s intelektualnim odgojem.

Obrazovanje može biti formalno, neformalno i informalno. Formalno obrazovanje podrazumijeva ono obrazovanje koje se steklo u školama ili na fakultetima, a neformalno obrazovanje se stječe samostalnim radom na novim znanjima i vještinama iz vlastite želje. „Informalno učenje je cjeloživotni proces u kojem svaka osoba stječe i akumulira znanja, vještine, stavove i poglede iz svakodnevnoga iskustva i izloženosti okolini – kod kuće, na poslu, u igri“ (Diković, Plavšić, 2016, str. 92). Važna značajka odgojno-obrazovnih ustanova je odgoj, a temelj tih ustanova su djeca zajedno sa svojim roditeljima te odgojiteljima. U takvim ustanovama dijete se aktivno razvija i uči, a u tome mu odgojitelji i roditelji uvelike pomažu.

Prema *Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe* (2008) odgojitelj je osoba koja je stručno osposobljena za odgojno-obrazovni rad s djecom u dječjem vrtiću ili drugoj pravnoj osobi koja obavlja djelatnost predškolskog odgoja i naobrazbe. Odgojitelj je osoba koja radi u dječjem vrtiću te aktivno sudjeluje u procesu razvoja djeteta. Odgojitelj realizira odgojno-obrazovne aktivnosti s djecom rane i predškolske dobi, planira ih, vrednuje, uz svoju kreativnost izrađuje materijale

koje će koristiti u svojem odgojno-obrazovnom radu, ujedno ih i održava te brine o funkcionalnosti prostora u kojem će djeca boraviti (uz funkcionalnost brine zajedno s djecom o čistoći i urednosti zajedničkog prostora) te brine o higijeni i čistoći djece i zajedničkog prostora. Odgojitelji osim što moraju biti stručno osposobljeni, moraju imati i socijalne kompetencije poput empatije, komunikacijskih vještina, tolerancije, kooperativnosti, znati uzajamno pomoći drugima, znati ustrajati u svome radu te zamišljenim aktivnostima, mora znati svoje granice te imati odgovornost kako prema djeci tako i prema samome sebi, potrebno mu je također i znanje o odgodi vlastitog zadovoljstva te kontroliranje nasilnih i ishitrenih ponašanja te naposljetku biti jedinstven te imati pozitivnu sliku o sebi. Uz sve prethodno navedeno, odgojitelj će kroz regulaciju vlastitih emocija te empatijom, tolerancijom i suradnjom djeci na prihvatljiv način ukazati na željeno ponašanje te kako da zadovolje svoje, a ujedno i tuđe potrebe.

Kako bi odgojitelj sve svoje kompetencije na najbolji način prenio djeci uvelike je važno pozitivno partnerstvo s roditeljima. Odgojitelj treba s roditeljima imati iskrenu komunikaciju koja obiluje međusobnim povjerenjem i razumijevanjem (pronaći „zajednički jezik“, razmjenjivati informacije na dnevnoj razini). Dijete je od rođenja povezano sa svojim roditeljima te ujedno s njima i uz njih zadovoljava vlastite potrebe. Odgojitelji se s roditeljima suočavaju sa svakodnevnim izazovima i zahtjevima, sukladno tome odgojno-obrazovna institucija se treba prilagoditi svim potrebama djece i njihovih roditelja. Međusobna suradnja odgojitelja i roditelja temelj je jačanja kompetencija istih, a rezultirati će boljim razumijevanjem pojedinog djeteta (osjećaji, stavovi, sloboda izbora) te zatim skupine generalno. Kako bi krajnji cilj bio što bolji odgojitelj i roditelj moraju postati zajednica s preciznim ciljevima i definiranim ulogama jer od zavisnosti od njihovog odnosa, najveću korist ima dijete koje će steći veću emocionalnu povezanost odnosno vjeru i povjerenje, osjećaj sigurnosti, slobodan rast i razvoj (takav odnos temelj je dobroj socijalizaciji u narednim godinama). Roditelj prvenstveno od početka mora imati povjerenje u odgojitelja te njegov rad, a odgojitelj roditelja upućuje u stanje djeteta, pravovremeno mu daje informacije o istom te najavljuje aktivnosti koje će se u skorije vrijeme realizirati. U konačnici, uspješna suradnja obje strane zahtjeva prijateljski odnos uz suradnju te stalnu želju za razvojem djeteta.

2. POVIJEST DJEČJEG VRTIĆA

Tijekom 19. stoljeća djetinjstvo se shvaća kao sve važnije životno razdoblje, a dijete se smatra simbolom dobrote i neiskvarenosti. Tijekom daljnjih godina razvija se suvremeno shvaćanje djeteta uz pomoć humanističkih znanosti te raznih istraživanja. Tijekom 20. stoljeća cilj je bolje razumijevanje prirode djeteta te pravima istog. Upravo u ovom stoljeću dogodile su se brojne promjene, kako u društvu, tako i u odgojno-obrazovnom sustavu. Davno prije institucionaliziranog predškolskog odgoja postojala su razna sirotišta, skloništa, čuvališta itd. koja se smatraju pretečama dječjeg vrtića, a njihova svrha bila je čuvanje te odgoj djece bez roditeljske skrbi. Takve ustanove otvarali su te vodili pripadnici crkvenih redova. Prvim „dječjim vrtićem“ u Republici Hrvatskoj smatra se nahodište¹ za djecu koje je bilo otvoreno 1432. godine u Dubrovniku, zvalo se Dom milosrđa, a glavna uloga bila je socijalizacija te zaštita djece. Prvo zabavište otvoreno je 1869. godine u Zagrebu te su nakon otvaranja istog i u drugim gradovima Hrvatske počele nicati ustanove za čuvanje djece.

Razvojem industrijskog društva te modernog života sve više žena se počinje obrazovati i zapošljavati tijekom 19. stoljeća. Zbog takvih okolnosti javlja se potreba za otvaranjem čuvališta za djecu, dječjih zabavišta te prostora gdje će djeca boraviti dok su roditelji na poslu. Takve ustanove najčešće su bile u privatnom ili crkvenom vlasništvu, a svrha im je bila čuvanje djece do 3 godine. Prema Došen, Dobud, odgojno-obrazovno djelovanje ističe se tek s djecom od treće godine života. U Hrvatskoj se pojavom zabavišta pojavila potreba za većim zapošljavanjem odnosno „zabavnih učiteljica“, stoga su one tako dobile priliku za jednogodišnjim obrazovanjem odnosno tečajevima u prostorima Učiteljske škole sestara milosrdnica u Zagrebu. Osim zabavišta koje je imalo više odgojnih smjernica u ustanovi, otvaraju se i čuvališta koja su imala socijalno zaštitnu ulogu, pjestovališta koja su provodila njegu, skrb te zaštitu djece do treće godine života i kombinirani zavodi koji su obuhvaćali i čuvališta i zabavište (smatrali su se najboljom opcijom za skrb djece). 80-ih godina prošlog stoljeća dječji vrtić postaje mjesto stručnog odgoja i obrazovanja djece rane i predškolske dobi, a strukturiranje rada ustanove usmjereno je na razvoj djeteta te samog djetinjstva kao vrlo važno životno razdoblje odrastanja djeteta u suvremenom društvu. Prolaskom godina dječji vrtić nije samo medicinska te socijalno zaštitna

¹ dom za napuštenu djecu

institucija već se pretvara u odgojno-obrazovnu ustanovu gdje se djecu poučava, a u kojoj su zaposlene profesionalne i educirane osobe, odgojitelji, te oni zatim planiraju i provode kvalitetni odgojno-obrazovni rad pomoću dostupnog materijala i stečenog znanja tijekom obrazovanja. S obzirom kako je 80-ih godina prošlog stoljeća odgojno-obrazovni sustav bio striktan i strukturiran, rad odgojitelja bio je manje slobodniji nego što je to slučaj danas (odgojitelji su tada bili uvjereni kako je izravno poučavanje djece najbolji način obrazovanja djece). Tadašnji prostor nije bio najvažnija stavka u obrazovanju djece, pa je tako isti bio djelomično zanemaren. Sobe u kojoj bi djeca boravila bile bi poluprazne tek s osnovnim namještajem, biološki ritam djece nije bio bitan, nije se pratilo koje su individualne potrebe djeteta već se svako dijete tretiralo isto (spavanje i hranjenje u isto vrijeme), a roditeljima nije bilo dopušteno ulaziti u prostorije dječjeg vrtića. Provođenjem istraživanja o rastu i razvoju djece 1991. godine uvedeno je *Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece* koji za cilj ima sagledati potrebe i prava djece. Smatralo se kako je dijete humano, cjelovito te aktivno biće kojemu je potrebno osigurati adekvatne uvijete za pravilan rast i razvoj. Ono također odgojitelju daje veću slobodu u radu kao što je planiranje i ostvarivanje neposrednog rada s djecom.

Odgoj i obrazovanje koje se danas provodi potaknuto je brojnim suvremenim znanstvenim spoznajama stoga ustanove rade opuštenije i fleksibilnije, a dijete se smatra bićem bogato potencijalom te se za istog trudi razviti što bolji odgojno-obrazovni sustav.

2.1. DJEČJI VRTIĆ – ODGOJNO-OBRAZOVNA INSTITUCIJA

Prema *Hrvatskoj enciklopediji* (2022) dječji vrtić je ustanova za odgoj i izobrazbu, socijalnu i zdravstvenu skrb djece od jaslčkog uzrasta (6 mjeseci) do polaska u školu.

Prema *Zakonu o predškolskom odgoju i naobrazbi* (2022) dječji vrtić je javna ustanova u kojoj se djelatnost predškolskog odgoja i obrazovanja obavlja kao javna služba, a odgoj se ostvaruje u skladu s razvojnim osobinama i potrebama djece te

socijalnim, kulturnim, vjerskim i drugim potrebama obitelji. I. stavak, čl. 15. ističe kako se u dječjem vrtiću ostvaruje:

- redoviti programi njege, odgoja, naobrazbe, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi djece predškolske dobi, koji su prilagođeni razvojnim potrebama djece te njihovim mogućnostima i sposobnostima
- programi za djecu predškolske dobi s teškoćama u razvoju
- programi za darovitu djecu predškolske dobi
- programi za djecu pripadnika etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina
- programi ranog učenja stranih jezika i drugi programi umjetničkog, kulturnog, vjerskog i športskog sadržaja
- programi predškole

Sadržaj programa predškole (*Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole*, 2014) u čl. 2 sastoji se od osam stavaka:

1. Sadržaji, programske zadaće i organizacija programa predškole djeci moraju omogućiti zadovoljavanje svih njihovih potreba (sigurnost, pripadnost, ljubav, samopoštovanje, poštovanje drugih osoba).
2. Jednu godinu prije polaska u osnovnu školu, djetetu koji je polaznik programa predškole, moraju se osigurati uvjeti za razvoj i unaprjeđenje vještina, navika, kompetencija, spoznaja i zadovoljavanja interesa koji će mu doprinjeti u prilagodbi na nove uvijete u školskom okruženju.
3. Ciljevi programa predškole su razvoj i unaprijeđivanje tjelesnih, emocionalnih, socijalnih i spoznajnih sposobnosti djetetate poticaj na razvijanje komunikacijskih vještina koji će mu biti potrebni za nove oblike učenja.
4. Kompetencije koje dijete mora savladati jednu godinu prije polaska u osnovnu školu su komunikacija na materinskom jeziku, komunikacija (elementarna) na stranom jeziku, osnovna matematička i prirodoslovna kompetencija, tehnološka odnosno digitalna kompetencija, učiti kako učiti, socijalne i građanske kompetencije, kulturnu svijest te razvijena motorička znanja sukladno dječjoj dobi.
5. Osobni potencijal i cjeloviti razvoj podrazumjeva njegove tjelesne, emocionalne, socijalne, komunikacijske, stvaralačke i spoznajne mogućnosti te zrelost koju se treba poticati ne samo među vršnjacima, već i među obitelji, odgajateljima te društvom generalno.

6. Program predškole provodi se u okruženju prikladnom za razvoj kao što su tjelesni, socio-emocionalni, komunikacijski i spoznajni razvoj (prostor, okruženje, vršnjaci, odrasle osobe...).
7. Prostor mora biti prilagođen psihofizičkim osobinama djeteta i slijediti higijensko zdravstvene kao i odgojno-obrazovne standarde.
8. Ustanova koja provodi program predškole mora surađivati s roditeljima u toku godine polaska djeteta u predškolu. Moguća je i suradnja s ustanovama i pojedincima koji pridonose razvoju i kvaliteti programa predškole.

Dječji vrtić također prema potrebama djece te zahtjevima roditelja može izvoditi i druge programe. Programi koji se provode nisu obavezni, osim predškole koja se pohađa godinu dana prije polaska u školu. Odgojno obrazovni rad u dječjem vrtiću prvenstveno se temelji na humanističko-razvojnoj koncepciji koju čine ideja humanizma, spoznaja o specifičnim osobinama i zakonitostima razvoja djeteta predškolske dobi te spoznaje o čovjekovu razvoju u cjelini i spoznaja o karakteristikama izvanobiteljskog odgoja predškolske djece. Roditeljima u svakom trenutku treba omogućiti slobodan izbor odgojno obrazovne institucije prvenstveno zbog toga jer je to njihovo temeljno pravo te jer oni sudjeluju u odgoju vlastitog djeteta.

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015.) temeljno je ishodište svih programa koji se provode u dječjem vrtiću, a na temelju *Državnog pedagoškog standarda predškolskog odgoja i naobrazbe* utvrđuje se, organizira i provodi program za djecu ranog i predškolskog uzrasta.

Temeljna zadaća dječjeg vrtića je dijete naučiti komunicirati, sklapati prijateljstva, pripremiti ga za osnovnu školu te generalno ga pripremiti za daljnji život. Djetetu se boravkom u dječjem vrtiću mora omogućiti poticajno i sigurno okruženje koje će mu pomoći u realiziranju svih njegovih potencijala. Kako bi djeca boravila u sigurnom i poticajnom okruženju, djelatnici moraju imati pozitivan stav i biti predani svome poslu, a za mogućnost toga, isti moraju voljeti svoj posao, osjećati zadovoljstvo na poslu, a među djelatnicima treba biti pozitivna atmosfera koja će ih poticati na međusobnu suradnju te pomaganje. Sve prethodno navedeno rezultirati će općim zadovoljstvom djece, ista će biti voljena, sretna i sigurna u vlastitom okruženju te će slobodno istraživati svoju okolinu razvijajući tako vlastitu maštu, vještine i sposobnosti (zadovoljan djelatnik, zadovoljno dijete).

3. UČENJE

Učenje je prema *Hrvatskoj enciklopediji* (2022) relativna trajna promjena u ponašanju koja nastaje kao posljedica iskustva pojedinca. Posljedica procesa učenja je pamćenje, a opća funkcija učenja je prilagodba okolini zbog preživljavanja (što je organizam složeniji prilagodba na primjene u okolini (učenje) je na višoj razini). Osim ove definicije postoji još mnogo definicija učenja:

- Učenje je postupak kojim se dobivene informacije usporede s osobnim iskustvom te se tako mijenja naše dosadašnje znanje te se nadovezuje na ono što radimo.
- Učenje se koristi za usavršavanje i ovladavanje stvarima koje su nam već poznate, ali uz učenje se proširuje te pojašnjava značenje, ali i za testiranje ideja koje služe kao pronalazak rješenja za određene probleme.
- Učenje je postupak kojim se dobivaju informacije te se one miješaju sa dosadašnjim iskustvom te tako mijenja naše postojeće znanje i nadovezuje na ono što činimo. Ono se temelji na unosu, procesu i razmišljanju te se tako i zbog toga mijenjamo.

Učenje se grana na 2 načina: asocijativno i neasocijativno učenje. Asocijativno učenje je složeni proces učenja koji uključuje odnos među događajima, a neasocijativno učenje je učenje o samo jednoj vrsti podražaja, habituaciji² te senzibilizaciji³ (Smith, 1982).

Suvremeno razmišljanje o djetetovu učenju smatra kako dijete uči o okolini i otkriva stvari oko sebe od samog rođenja. Istraživanje djeteta započinje spoznajama oko sebe koristeći se pokretima zbog potrebe za prikupljanjem iskustva, a u kasnijim razdobljima razvijaju se složeniji oblici istraživanja i razmišljanja. Dijete je od rođenja predodređeno da istražuje, eksperimentira te otkriva nepoznatosti u svojoj okolini, sukladno tome, istražuje nepoznato primanjem senzomotoričkih sadržaja. Putem različitih osjetila (vid, sluh, njuh, opip, okus...) skuplja podatke o svijetu oko sebe. U prvih šest mjeseci života djeteta, interes za istraživanjem je vrlo snažan, a rezultira učenjem o neposrednim pojavama koje se događaju u njegovoj okolini, shvaćanju međuodnosa, mogućnosti rješavanja problema na praktičan način te generalnim

² smanjena reakcija na podražaj koji se ponavlja, a nije relevantan za promjenu ponašanja

³ steći/stjecati senzibilitet, posebnu osjetljivost

razvojem sposobnosti. Problematika u ranije spomenutom pojavljuje se kada se za posljedicu ima stavljanje djeteta u „okvir“, bez očuvanja dječje spontanosti kao dara djetinjstva. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2014) ističe kako dijete uči aktivnim angažiranjem u raznolikim istraživačkim i drugim aktivnostima koje za njih imaju svrhu i smisao, a kojima u isto vrijeme razvijaju istraživački i otkrivački potencijal.

Djeca najbolje uče kroz eksperimentiranje i samostalno zaključivanje o stvarima koje ih okružuju te ih se iz tog razloga može usporediti s malim znanstvenicima i istraživačima – njihove emocije te prirodna znatiželja pomažu im u aktivnom istraživanju, samostalnom zaključivanju, rješavanju. Jedina razlika između znanstvenika i djeteta je što djeca ne istražuju svjesno. Dijete će modelirati razumijevanje o onomu što ga okružuje ukoliko aktivno istražuje, a svako već stečeno iskustvo moći će kasnijim učenjem samo nadograđivati i povećavati vrijednost s obzirom kako postoji direktna poveznica u učenju između promišljanja o prethodnom znanju i usvajanjem novog. S obzirom kako je svako dijete svojstveno te ima različit razvoj od onog drugog, učenje mora svakome biti prilagođeno, stoga postoje razlike u učenju i poučavanju. Poučavanje je prenošenje već naučenog znanja te pamćenje istog, a cilj je da pojedina osoba nauči ono što mu se prenosi te takav sadržaj i zapamti. Iz takvog polazišta zaključuje se kako dijete mora učiti na sebi svojstven način. Prema teoriji autorice Slunjski (2006) učenje se ne može poistovjećivati s primanjem informacija već razumijevanjem istih, stoga se dijete u vrtiću ne poučava izravno već se to čini kroz igru te praktične aktivnosti gdje samostalno istražuje, zaključuje, rješava probleme, otkriva i aktivno koristi sve svoje mogućnosti. Specifičnosti u dječjem učenju očituju se u učenju od rođenja, cjelovito učenje, učenje iz neposrednog iskustva, učenje kroz igru, aktivno učenje koje se događa u igri s odraslima te svojim vršnjacima.

Dijete se smatra socijalnim bićem od samog rođenja zbog vrlo ranog aktivnog sudjelovanja djeteta u socijalnim interakcijama, a socijalno okruženje utječe na doživljaje u njegovoj okolini te time potječe njegov istraživački potencijal. Važnu ulogu u izgradnji znanja ima socijalno okruženje djeteta s obzirom kako djeca izgrađuju znanje o svijetu kroz stalnu interakciju s svojim vršnjacima te odraslima iz vlastite okoline, s njima razmjenjuju ideje te mišljenja. Znanje je kategorija neprestanog razvoja te se razvija i izmjenjuje ovisno o stvaranju novih iskustava o kojima treba voditi razgovor te raspravljati s vršnjacima i odraslim osobama. Na taj način učenje

nije individualan proces, a smatra se važnim oblikom stjecanja znanja. U suvremenom dobu te odgojno-obrazovnim ustanovama potrebno je stalno stvaranje uvjeta za međusobnu interakciju kako bi djeca u svakom trenutku mogla razgovarati i voditi rasprave, dogovarati se. Takve interakcije djecu će dovesti do dubljeg razmišljanja te uvažavanja različitih mišljenja i perspektiva.

Prema *Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2014) vrtić je mjesto istraživanja, otkrivanja i aktivnog učenja ako se u njemu stvaraju:

- Uvjeti koji djeci omogućavaju istraživanje određenih fenomena te stjecanje različitih iskustava
- Slobodni izbori aktivnosti i izbor partnera u procesu učenja
- Poticaji za istraživanje, otkrivanje i rješavanje problema
- Poticaje za ispitivanje, interpretaciju i reinterpretiranje postojećih iskustava
- Poticaje u planiranju, organiziranju i refleksiju vlastitih aktivnosti u procesu učenja
- Neizravne oblike potpora u učenju djeteta koji ga potiču na samostalnost u otkrivanju i razmišljanju kao i rješavanju problema
- Poticaje na slobodu i samostalnost u procesu učenja

Ovakva shvaćanja postavljaju nove teorije o oblikovanju odgojno-obrazovnog procesa, gdje odgojitelj poučava djecu te im daje kontrolu u njihovoj samostalnosti i odgovornosti.

3.1. Uloga odgojitelja u učenju djece rane i predškolske dobi

Uz roditelje, koji su od rođenja uz svoje dijete te su uključeni u svaki segment njegovog učenja, kod polaska u dječji vrtić, odgojitelji također počinju imati vrlo važnu ulogu u poticanju učenja i razvoja. Odgojitelji, osim što proučavaju te promatraju dijete dok istražuje vlastitu okolinu, oni su zaduženi i za bogaćenje njegove okoline, igre, razgovora te pripremu novih poticaja za nova istraživanja. Svakom djetetu odgojitelj treba pristupiti individualno (koliko god mogu, bilježeći njegove razvojne osobine) kako bi mu okolina bila što više stimulirajuća. Uz pripremljene poticaje, razgovor je vrlo dobar poticaj za promišljanje djeteta o samome sebi te radnjama koje rade tijekom aktivnosti. Kako bi djeca s lakoćom razumjela proces aktivnosti, odgojitelj treba zbog motivacije postavljati pitanja koja su otvorenog tipa gdje neće postojati samo jedan

točan odgovor, već više njih. U procesu razgovora koji se događaju među djecom, odgojitelj ih pažljivo sluša te prati njihove aktivnosti i igre, zatim promišlja o mogućim promjenama i izmjenama aktivnosti uvažavajući želju i interes djeteta. Prema potrebi, djetetu je važno izreći i povratne informacije kako bi njihovo napredovanje bilo što izražajnije, a povratna informacija dobro obrazložena da djeca bez zabune znaju na što su konkretno dobili povratnu informaciju. Odgojitelj ne smije nametati djeci vlastita razmišljanja te ih tjerati na odrađivanje aktivnosti ukoliko djeca za istu ne pokazuju nikakvu zainteresiranost. Kod centara aktivnosti, pretrpanost istih i stavljanje sadržaja i materijala koja djeci nisu zanimljiva upravo će kontrirati želji odgojitelja za djetetovim razvojem tj. ona će sporije razumijevati određene stvari nego što bi to odgojitelj htio.

Odgojitelj je osoba koja će određivati i voditi kvalitetu u svojoj skupini, a on sam će biti vlastiti primjer i uzor djeci. On u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi mora djelovati u skladu sa vlastitim očekivanjima i stavovima te stavovima koje ima o djeci i odgoju i obrazovanju djece s obzirom kako takva ponašanja izravno utječu na dječje ponašanje, reakcije te generalno ozračje u skupini. U dječjem vrtiću interpretacija vrijednosti, uvjerenja i stavova svakodnevno se događa, a ukoliko odgojitelj svako dijete promatra kao individuu koja je spremna na nova iskustva i spoznaje uz samoorganizirane aktivnosti, on ima priliku omogućiti mu sve potrebne uvjete za prirodan razvoj i učenje. Na ovakav način interpretirati će se vrijednosti koje trebaju biti prisutne u svakoj odgojno-obrazovnoj ustanovi: sloboda, razvoj odgovornosti i samostalnosti, poštivanje različitosti, učenje na prirodan način...

Odgojitelj u svakom trenutku mora biti spreman za nove situacije i rizike koji mu se nameću, imati rješenje za svaki problem koji se pojavi, razumijevanje i empatiju za djecu i njihove potrebe, a takvo nešto će postići ukoliko se potpuno posveti djeci u skupini te ih promatra s potpunom pažnjom i sluša njihove zahtjeve i interese. U tom slučaju, odgojitelj više ne slijedi slijepo gotov metodički obrazac već samostalno istražuje osobnu praksu i kontinuirano ju mijenja, dokumentira te razvija odgojno-obrazovni proces (Petrović-Sočo, 2009). Također, odgojitelj mora biti spreman na svakodnevna dječja pitanja i spontana istraživanja te sukladno tome na promjene i izmjene u osobnoj praksi uz svakodnevno promišljanje o vlastitim postupcima.

Kada je riječ o organizaciji prostora i uvjeta kojima će se izravno poticati dječje istraživanje, prostor mora sadržavati materijale koji će djecu motivirati na samostalne aktivnosti kako bi odgojitelj bez ikakvih prepreka mogao planirati daljnje aktivnosti s djecom. Da bi takav proces bio uspješan odgojitelj ponajprije mora razumjeti djecu iz

vlastite skupine, njihova razmišljanja i perspektive, a uz dokumentiranje aktivnosti i promatranje djece tj. svakog djeteta pojedinačno uvelike će mu se olakšati prethodno navedeno. Dokumentiranje aktivnosti odgojitelju omogućava dodatne poticaje interesa djece te je kvalitetan orijentir za nadolazeće planirane aktivnosti te razumijevanje metoda učenja djece. Odgojitelj u svakom trenutku mora biti uključen u aktivnostima kojima se djeca bave, no to mora učiniti tako da ne bude direktan, odnosno, da je uključenost neizravna, nedominantna kako bi djeca bila slobodna u pokazivanju vlastitih kreacija.

3.2. Poticajno prostorno okruženje za učenje u odgojno-obrazovnoj instituciji

Prema autorici Ljubetić (2009) dječji vrtić je zajednica koja uči ukoliko se u toj zajednici djeca mogu slobodno kretati unutar prostora vrtića i komunicirati s vršnjacima i odgojiteljima, imaju dostupnost svih materijala, bave se aktivnostima slobodno bez obaziranja na odgojitelje... Ukoliko je prostor već pri ulasku gotovo sterilan, ormari zatvoreni kako djeca ne bi nešto oštetila, a zahtjevi prema djeci nerealni (mirno sjedenje za stolom, odrađivanje aktivnosti bez prljanja, rad u tišini...) prostor tada ne predstavlja idealno okruženje za djecu.

„Prostor u kojem djeca i odrasli žive i uče mora biti oblikovan tako da omogućuje i potiče aktivno konstruiranje znanja, odnosno, učenje činjenjem“, Ljubetić (2009, str. 49). Kvalitetno, primjereno, poticajno, organizirano, fleksibilno i dinamično okruženje u prostorima dječjeg vrtića potaknuti će ne samo djecu, već i odrasle, koji su u istom kolektivu, na učenje pružajući im uvid u dječje snalaženje u raznovrsnim aktivnostima.

3.2.1. Unutarnji prostor

Unutarnje okruženje vrlo je važno u razvoju djece rane i predškolske dobi. Od rođenja do šeste godine života najintenzivnije se razvijaju kognitivni te perceptivni procesi, a poticajno okruženje u dječjem vrtiću potaknuti će individualni razvoj i učenje svakog djeteta te utjecati na kognitivni i perceptivni razvoj. Prostorno okruženje u

odgojno-obrazovnoj instituciji vrlo je važna tema s obzirom da je isti temelj kvalitetnog razvoja, kako djece u skupini, tako i generalno kolektiva u dječjem vrtiću. Djeca su veliku većinu vremena smještena u unutarnji prostor dječjeg vrtića, tj. borave u sobi dnevnog boravka. Organizacija spomenutog prostora mnogo nam govori o vrijednostima koje se njeguju u radu s djecom te kakve su dječje potrebe u istom. S dobrim i kvalitetnim prostornim rasporedom djeci u skupini omogućavamo potpuni rast i razvoj svih njihovih potencijala u kojima će biti moguće realizirati te analizirati bilo koju vrstu planiranih aktivnosti, a odgojitelj će ukoliko pomnije prati dječje potrebe i interese kroz određeni period znati točno postaviti poticaje za lakše učenje. Malašić (2015) objašnjava kako je, sukladno prostorno-materijalnom okruženju i istraživačkoj i konstruktivističkoj prirodi učenja djeteta, prostor potrebno učiniti responzivnim na intrinzično motiviranu prirodnu znatiželju djece, na različite stilove učenja te na manipulaciju objektima i poticajima u svrhu testiranja početnih hipoteza, nadogradnje baze znanja i razvoja novih vještina. Osim važnih materijalnih poticaja, za djecu je važna i socijalizacija s vršnjacima s obzirom kako su djeca socijalna bića. Pedagoginja Malašić (2015) naglašava kako se percepcija prostora razlikuje kod djece i odraslih. Naime percepcija prostora odraslih nalaže da prostor koji koristimo, koristimo sukladno onome za što nam služi, dok je za djecu značajnije što mu prostor „govori“. Sukladno prethodno rečenom, odgojitelj se mora upoznati s dječjom percepcijom prostora te kako ga ona doživljavaju i s istim stupaju u interakciju.

Kako bi prostor dječjeg vrtića bio što kvalitetniji, nužno je da funkcionalnost prostora bude kvalitetna. Funkcionalnost prostora djeci omogućava nesmetano korištenje prostora, djelovanje istih u prostoru te aktivnosti kojima se bave, bave se autonomnim načinom s obzirom na to da su poticaji dobro prostorno prilagođeni. Fleksibilnost prostora povezana je s funkcionalnošću istog s obzirom kako je poželjno da se u svakom trenutku prostor može prilagoditi i reorganizirati u skladu s osobitostima odgojno-obrazovnih procesa te interesima djece. Unutarnji prostor također mora biti stimulativan i multisenzorno prilagođen djeci, preciznije, ponuda materijala mora biti bogata kako bi potaknula djecu na istraživanje i učenje različitim vrstama osjetila. Uz sve prethodno navedeno bitna je i otvorenost te estetska uređenost prostora. Pod otvorenošću se podrazumijeva socijalno okruženje prikladno za susrete i interakciju djece, a pod estetikom pažljiv odabir formi, boja i kontrasta namještaja u prostoru. U organizaciji prostora surađuju odgojitelj i pedagog; odgojitelj ima ključnu ulogu zbog razumijevanja potreba i interesa djece u skupini, dok pedagog

ima ključnu ulogu u vođenju odgojno-obrazovne ustanove te kao organizator brine o kvaliteti istog. U cijelom kontekstu unutarnjeg prostora i roditelje je nužno uključiti u proces promjena te im dozvoliti da daju svoje prijedloge i ideje. Ukoliko se neki prostori i mijenjaju u skupini vrtića tj. sobi dnevnog boravka, promjene nije moguće u potpunosti isplanirati unaprijed ili imati sve prostorije u vrtiću jednake zbog razlike interesa među skupinama.

3.2.2. Vanjski prostor

Današnjim modernim stilom života svjedoci smo sve manjeg broja zelenih površina stoga je priroda te zelena površina u sklopu vrtića vrlo značajna. Djeca u dječjem vrtiću svakodnevno bi trebala imati pristup vanjskom prostoru, a aktivno učenje kroz igru i istraživanje s ostalom djecom na vanjskim prostorima vrlo povoljno utječu na generalni razvoj djece. Sigurno i poticajno okruženje na vanjskom prostoru bez pretjeranog uključivanja odraslih osoba, odnosno odgojitelja omogućava djeci nesmetano istraživanje i igru te stvaranje kreativnosti i bolje odrastanje. Djeca osim individualne ili samostalne igre, često biraju i igru s vršnjacima s kojima borave u skupini te će se tako u pješčanicima, timskim igrama, igrama s loptom ili na travnjacima graditi svoju socijalizaciju, a u isto vrijeme osloboditi viška energije te se upoznati s vlastitim tijelom, snagom i sposobnostima. Primarna zadaća igre na vanjskom prostoru je razvoj boljeg zdravstvenog stanja djeteta, pravilan rast i razvoj te generalno mentalno zdravlje. Dječji vrtić može imati, osim ograđenog dvorišta i igrališta, vrt koji će djeca uzgajati i brinuti se za isti. Takav prostor u njima će dodatno svakodnevno pobuditi istraživački duh te želju za učenjem. Djeca bi tako primjerice u vrtu mogla promatrati rast i razvoj biljaka, promjene u bojama lišća i cvijeća tijekom promjene godišnjih doba, osjetom mirisa prepoznati određene voćke te primijetiti životinjski svijet (pčele, mrave, skakavce, pauke...).

Učinkovit rad na vanjskom prostoru u odgojno-obrazovnim ustanovama za ishod daje pozitivan rast i razvoj djece te ih se treba što više poticati i davati im značaj. Uključenost odgojitelja na vanjskom prostoru također će dodatno doprinijeti novim avanturama djece, eksperimentiranju te istraživanju na višem nivou.

4. IGRA

Igra je osnovni biološki nagon, sastavni je dio našeg zdravlja jednako kao i spavanje i prehrana, Stuart Brown. Prema autorici Klarin (2015) igra je fenomen djetinjstva i obilježava dječju kulturu. Dijete u igri uživa, zabavlja se, druži s prijateljima te samostalno bira aktivnosti, a istu mijenja onako kako se i samo razvija. Razvojni psiholozi igru vrlo ističu, a posebno onu koja je vezana uz socijalne interakcije. Djeca pokazuju zadovoljstvo u biranju sadržaja igre (kada, gdje, kako, s kim, s čim...), a ista je toliko svojstvena svakom pojedinačnom djetetu da se nitko zapravo ni ne upita kako i zašto ona nastaje, kako se razvija te kakvi su učinci iste. Igra je pojam koji je danas široko rasprostranjen u mnogim znanostima, prema tome igra ima i različite definicije.

Neke od važnijih definicija igre su:

- Igra je aktivnost koja je vezana uz djetinjstvo, a predmet je poučavanja pedagogije, psihologije, antropologije, etnologije, sociologije...
- Igra je slobodna, spontana aktivnost koja proizlazi iz unutrašnje potrebe djeteta i sastavni je dio života svakog djeteta (Grgec-Petroci, Vranko, Rebac, 2009).
- Igra je oblik tjelesne i zdravstvene kulture i najautonomnija čovjekova aktivnost; spontana je i slobodno izabrana čovjekova aktivnost koju karakterizira raznovrsnost kretanja i prati snažan osjećaj ugone i zadovoljstva (Findak, 1995).
- Igra je dobrovoljna aktivnost. Provodi se bez prisile s ciljem uživanja ili očekivanja istog.
- Igra je jedinstvena, njezina jedina svrha je ona sama – igra. (Sturrock, 2011)

Čovjek se igra cijeli svoj život, a jedino što se mijenja je sadržaj i ciljevi igre. Igra na djecu ima psihički i somatsko-fizički⁴ utjecaj na dječji organizam. Formalna obilježja igre definiraju igru kao slobodan čin, u kojem igra nije niti „običan“, a niti „pravi“ život te se kod osobe (ili djeteta) koja se igra odvijaju određene vremenske i prostorne promjene. Igra je tako ispunjena ritmom i harmonijom te sadrži elemente neizvjesnosti tijekom procesa iste.

⁴ Tjelesni; oni koje se događaju u tjelesnim stanicama

Osnovne karakteristike igre su:

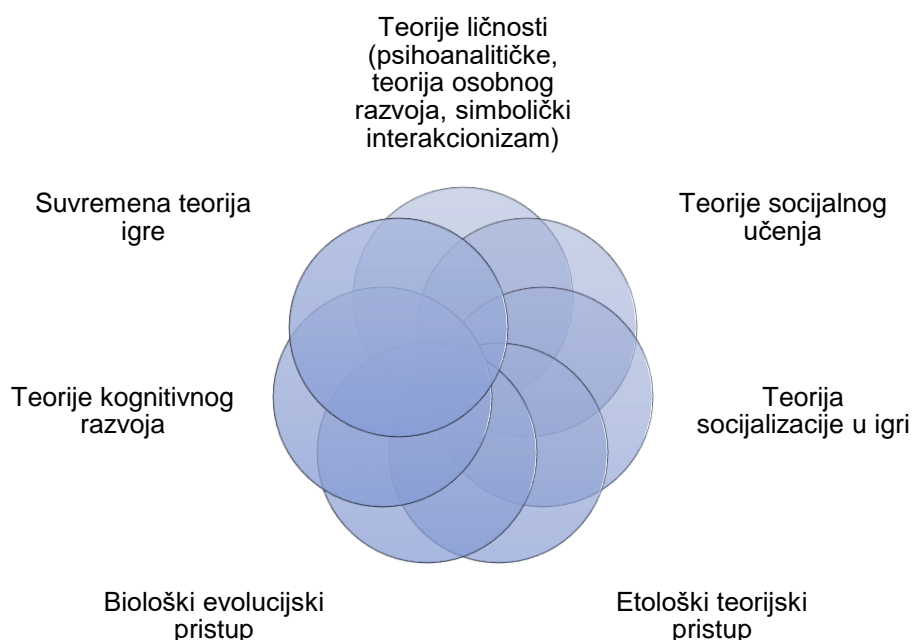
- Igra je proces, a ne specifična aktivnost.
- Samostalan je izbor.
- U igri je sastavna aktivna uključenost.
- Fizički i psihički je sigurna (dobrovoljno).
- Iskustvo je cijelog tijela i uma.
- U igri prevladava znatiželja i zadovoljstvo
- Igra je za svakoga različita.

Duran (2003) dječju igru klasificira u tri kategorije:

1. Funkcionalna igra – igra koja nastaje kada je dijete u fizičkoj interakciji s okolinom. Ona se javlja u dojenačkoj dobi kada dijete uči uz pomoć svih osjetila (dodir, sluh, okus, miris, jednostavni mišićni pokreti). Takva igra sadrži nove sadržaje, funkcije i informacije te uz nju dijete razvija svoje motoričke, perceptivne te osjetilne sposobnosti. U funkcionalnoj igri dijete je slobodno u istraživanju i ispitivanju vlastitih mogućnosti, sposobnosti i funkcija, a istovremeno istražuje okolinu i objekte koji mu se nalaze u blizini. Funkcionalna igra razvija se usporedno s senzomotoričkom inteligencijom koja se razvija u dobi od druge do sedme godine života djeteta.
2. Simbolička igra – igra koja je imaginarna, fiktivna. Djeca se u simboličkoj igri bave iluzornim, dramskim ili igrama uloga. Psiholozi smatraju kako je simbolička igra vrlo važna pojava te ju smatraju razvojnim fenomenom s obzirom da otkriva na kojoj se razini nalazi psihički razvoj djeteta. U simboličkoj igri djeca koriste igru s ulogama, a uloge su najčešće ljudi koji ga okružuju (majka, otac, baka, djed, brat, sestra...). Nakon što dijete odabere ulogu, stvara okruženje koje je kao i u stvarnim situacijama te potom dočarava djelatnosti vezane uz odabranu ulogu. Razlika između funkcionalne i simboličke igre je ta da dijete ne razvija maštu i kreativnost već je igra unaprijed određena i definirana.
3. Igra s pravilima – igre koje su senzomotorička i intelektualna kombinacija, vezane su s dječjim moralnim razvojem. Svaka igra posjeduje svoja pravila koja treba poštovati. Djeca pravila mogu odmah u početku prihvatiti, mogu odbijati aktivno se uključivati u istu ili zbog pravila odustati od ponuđene igre. U bilo kojem trenutku djetetovu odluku treba shvatiti i prihvatiti.

4.1. Teorije dječje igre

Klarin (2015) objašnjava, ne postoje zasebne teorije koje proučavaju dječju igru, ali opisujući različite fenomene, posebno one koje su interpersonalne i kognitivne, indirektno se govori o teorijama dječje igre.

Slika 1. Teorije dječje igre

4.1.1. Teorije ličnosti

Teorije ličnosti obuhvaćaju tri teorije:

- Psihoanalitička teorija
- Osobni razvoj
- Simbolički interakcionizam.

Psihoanalitičke perspektive u osnovi imaju ideje koje je postavio S. Freud te iste značajno doprinose dijagnostičkim i terapijskim elementima dječje igre. Tekst S. Freuda *Beyond the Pleasure Principle* objašnjava igru kao mehanizam kojim dijete ovladava stresne događaje i tenzije koje su mu se događale, na taj način prema načelu ugone ovladava tim događajima. Analitičari razvoja djeteta ne promatraju vršnjačke odnose već ponašanje roditelja te kvalitete odnosa roditelj-dijete i obrnuto. Kod djece se ističe važnost redefiniranja odnosa s roditelja i stjecanje novih odnosa s vršnjacima. Takve promjene najčešće su u prijelazu iz djetinjstva u adolescenciju. Proces koji su

navedeni temelje se na separaciji djeteta od roditelja, uspostavljanju samostalnosti, potrebama za pripadanjem, razvoju lojalnosti, usklađivanja i empatije.

Na razvoj teorije *osobnog razvoja* utjecao je psihoanalitički pristup prema kojem su vršnjački odnosi motivirani prirodnom ljudskom potrebom za stvaranjem odnosa. Biti u prisustvu drugih povezano je sa zadovoljavanjem potrebe za sigurnošću te se time postiže smanjivanje anksioznosti i potiče proces usvajanja pozitivnih socijalnih normi. Temeljem odnosa s bliskim osobama u ranom djetinjstvu, dijete formira ponašanje sukladno socijalnim normama sukladno s onakvim kakve je imalo u djetinjstvu. Od ranog djetinjstva do adolescencije vršnjačke interakcije ostvaruju se kroz igru i zajedničke aktivnosti gdje je potreba za pripadanjem posebno naglašena. Kroz igru dijete zadovoljava vlastite primarne socijalne potrebe, potrebu za pripadanjem kao i potrebu za intimnošću.

4.1.2. Teorije socijalnog učenja

Teorija socijalnog učenja naglašava ulogu učenja u procesu socijalizacije. Okruženje djeteta ranim godinama života posebno je važno u kontekstu razvoja interpersonalnih odnosa. Dijete uči kako se ponašati, uči društvene norme i vrijednosti, a kroz igru gradi i razvija znanja i vještine o interakciji s okolinom. Usvajanje rodni uloga ključna je stavka u teoriji socijalnog učenja. Okolina smatra kako je socijalno prihvatljivo ponašanje ono koje je u skladu s rodnom ulogom djeteta, neprimjerenim ponašanjem smatra se ponašanje koje nije tipično za rodnu ulogu djeteta te takva ponašanja nisu poželjna i okolina iste neće poticati. Teoretičari smatraju kako je proces učenja različit kod dječaka i djevojčica, odnosno da djevojčice postupno i isprekidano usvajaju rodne uloge dok dječaci bez poteškoća usvajaju iste. Tijekom rasta i razvoja djevojčicama je dozvoljeno dulje vrijeme pronalaska svoje rodnosti i u tom procesu im se ne zamjera ukoliko se pokažu ponašanja koja su tipična za dječake. Djeca (vršnjaci) međusobno će se ignorirati ili odbacivati ukoliko se prikažu rodno neprikladna ponašanja u međusobnoj interakciji, dok će interakcija vršnjaka ostati nepromijenjena ukoliko se vršnjaci ponašaju na rodno prihvatljiv način. Djeca već između prve i druge godine života pokazuju preferencije prema određenim rodno stereotipnim igračkama, igra je vrlo značajan segment u usvajanju rodni uloga. Tako će se primjerice djevojčice prije izabrati igrati s lutkama s tematikom domaćinstva u sociodramskoj igri, dok dječaci biraju igračke poput autića s ciljem natjecanja.

4.1.3. Teorija socijalizacije u igri

Ova teorija polazi od zaključka kako je uloga vršnjaka u razvoju djeteta veća od roditeljske uloge te da takav zaključak proizlazi iz potrebe djeteta da bude prihvaćeno među vršnjacima. Zbog prethodno spomenutog dijete se ponaša u skladu sa situacijom koja mu omogućava prihvaćanje od vršnjaka.

Klarin (2015) naglašava tri važne postavke ove teorije:

- a) Roditeljska uloga u razvoju vrlo je mala
- b) Uloga gena je značajna
- c) Najveću ulogu imaju vršnjaci te odnos s istima

Dijete kako bi se uklopilo u skupinu oblikuje svoja ponašanja u ona socijalno prihvatljiva ili onako kako vršnjaci od njega očekuju te tako formira vlastiti identitet.

4.1.4. Etološki teorijski pristup

Etologija je grana biologije koja za cilj ima istraživanje ponašanja isključivo s biološkog gledišta. Interakcija među vršnjacima ima biološke osnove s obzirom kako je ponašanje pojedine osobe povezano s evolucijom. Socioekologiju obilježava prenošenje socijalnih obrazaca ponašanja, a svako ponašanje ima svoj motiv. Kako bi razumjeli ponašanje pojedinca moramo utvrditi razlog takvog ponašanja u baš tom trenutku te kakav funkcionalni značaj takvo ponašanje ima.

4.1.5. Biološki evolucijski pristup

Klarin (2015) objašnjava kako igra ima jednaku osnovu kao i druge biološke potrebe s obzirom kako u osnovi igre stoje biološke potrebe organizma. Smatra se da igra ima adaptivnu funkciju s obzirom da se potrebe u igri pojavljuju u modificiranim oblicima sa svrhom prilagodbe na promjene u okolini. Rast i razvoj ljudskog bića događa se kroz interakciju između razvojnih mehanizama i okoline. Pritom oni nisu genetski uvjetovani, već su rezultat „razvojno epigenetskih“ procesa koji djeluju adaptivno. Igra u evolucijskom segmentu omogućuje djetetu da se smjesti u kompleksnu okolinu, odnosno, da se fizički i psihički smjesti „ovdje i sada“. Ona ima funkciju preživljavanja, a čine ju uživanje, pokazivanje pozitivnih emocija, sreća i zadovoljstvo, ali i suprotno, tuga, nezadovoljstvo, depresija...

4.1.6. Teorije kognitivnog razvoja

U teoriji kognitivnog razvoja Piaget naglašava kako postoje razlike između interakcije među djecom i one među odraslima. Interakciju među odraslima karakterizira hijerarhija, dominantan odnos među roditeljima koji određuju pravila ponašanja (asimetričan odnos). Prema tome, roditelji međusobno komuniciraju vođeni kognicijom i vjerovanjima, a odnos je manje spontan i otvoren. Djeca s druge strane u odnosu ne pokazuju različitosti već je svako dijete jednako onom drugom, tako će djeca međusobno odmjeravati snage, odlučivati, pregovarati, rješavati probleme i pomagati si. Igra je dominantna dječja aktivnost u kojoj dijete usklađuje kognitivne sheme putem asimilacije i akomodacije (Klarin, 2015). Kognitivna teorija objašnjava kako je igra može biti kreativna, adaptivna, istraživačka, eksperimentalna..., a dijete u igri ne mora nužno učiti već igra može biti i odraz naučenog. Tijekom igre, dijete će formirati kognitivna razmišljanja, nove spoznaje te bolje razumjeti svijet oko sebe.

Igra se može, prema spoznajnoj složenosti, kategorizirati na sljedeći način:

- Funkcionalna igra uključuje jednostavne pokrete koji se ponavljaju, a koji mogu, ali i ne moraju uključivati predmete.
- Konstruktivna igra uključuje aktivnosti koje su usmjerene na stvaralaštvo, a koja pridonosi razvoju odnosa, proporcija te matematičkih sposobnosti.
- Igra pretvaranja odnosi se na igre koje uključuju korištenje predmeta, a da pri tome predmet nema svoju primarnu uporabu u igri (primjerice, reketi predstavljaju krila).
- Igre s pravilima sadrže igre u kojima su pravila unaprijed određena te ista razvijaju kognitivne funkcije kod djeteta, jezik te socioemocionalne funkcije. Igre mogu objasniti sljedeće karakteristike kognitivnog razvoja (Klarin, 2015.):
- Epistemtički (spoznajni) konflikt – kontinuirano kognitivno balansiranje (težnja organizaciji i redu).
- Samorefleksija – stalna težnja za procjenjivanjem i razumijevanjem date situacije
- Samoregulacije – spoznaja rješenja putem asimilacije i akomodacije.

Oblik i sadržaj igre određeni su razvojno, a igra se može razlikovati ovisno o temperamentu, roditeljskom ponašanju, spolu i kulturi djeteta te će ista ovisiti o razvijenosti moždanih funkcija (kognitivne sposobnosti, razvoj govora...). Dijete stvara sliku o svijetu igrajući se, a putem slušanja razgovora u igri, saznaje se kako dijete

razgovara samo sa sobom. Govorom dijete regulira i kontrolira vlastite kognitivne procese poput pamćenja i mišljenja. Dijete će u svome životu najprije pratiti govor roditelja, slušati će ga i pokušati imitirati, a zatim tijekom igre usvajati različite uloge koristeći se naučenim jezicima te postajati sve kompetentnije u korištenju istog i upravljanju vlastitim ponašanjem.

Dijete kroz igru zadovoljava različite potrebe kao što je potreba za pažnjom, blizinom, druženjem, dijeljenjem... Razumijevanje tih potreba dovodi nas do razumijevanja igre.

4.1.7. Suvremena teorija igre

S obzirom kako je igru nemoguće odrediti, definicija igre ovisiti će o retorici određenog područja, točnije, kako određeno znanstveno područje vidi igru. S obzirom na spomenuto, igra se dijeli na staro i suvremeno shvaćanje:

a) Staro shvaćanje igre

- Igra kao sudbina (staro shvaćanje da je čovjek kontroliran sudbinom, srećom, bogovima),
- Igra kao iskustvo moći (kompetitivnosti tijekom igre),
- Igra kao identitet (socijalna i kulturna uloga i struktura igre; u fokusu identitet zajednice),
- Igra kao oblik lakomislenosti (apsurdi, uloge propalih ljudi kroz povijest).

b) Suvremeno shvaćanje igre

- Igra kao imaginacija (fleksibilnost i kreativnost igre),
- Igra kao oblik progresije (karakteristika svih teorijskih shvaćanja; priprema djeteta na odrastanje),
- Igra kao „ja“, manifestacija osobnog iskustva (samostalne aktivnosti, zabavne, relaksirajuće; u centru pažnje je onaj koji se igra).

5. AKTIVNOSTI ZA RAZVOJ KOGNITIVNIH PROCESA KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

5.1. Kognitivni razvoj

Kognitivni razvoj započinje već samim rođenjem. Dijete istražujući okolinu oko sebe otkriva i shvaća svoje sposobnosti i mogućnosti. Promatranje rasta i razvoja djeteta vrlo je zanimljiv proces jer se razvoj kognitivnih sposobnosti dešava u svega par mjeseci djetetova rasta; primjećuje se da radnje koje dijete ranije nije moglo realizirati ili je imalo poteškoće s istima kroz nekoliko mjeseci postaju njegova normalna te svakodnevna pojava (Sternberg, 2005). Dijete kognitivna svojstva stječe uz utjecaj socijalnog i emocionalnog okruženja, a što više odrasta kognitivni razvoj se samo sve više proširuje uz spoznaju djeteta o samome sebi kao i važnosti vlastite ličnosti i potreba. Dijete predškolske dobi u fazi je razvoja gdje se može samo snaći u većini svakodnevnih situacija, to bi uključivalo samostalno obavljanje higijene, samostalno hranjenje, u nekim slučajevima samostalni odlazak primjerice izvan kuće do parka, a kasnije i obavljanje obaveza kao što je domaća zadaća, samostalno učenje te generalno stjecanje radnih navika. Kognitivni razvoj i učenje kompleksni su procesi koji se razvijaju na već stečena kognitivna znanja u predškolskoj dobi. Učenje tako za dijete predškolske dobi otvara neka nova saznanja i procese usvajanja novih kompetencija, sposobnosti te radnih navika s obzirom kako dobivaju program koji se radi u školi (radni listovi) dok je prije predškolske dobi radilo samo na situacijama koje su tipične za život generalno. Kognitivni razvoj predškolskog djeteta potaknut je daljnjim kontinuiranim razvojem spoznaje o vlastitoj ličnosti, usvajanjem novih pojmova u rješavanju radnih listova, značenju novih pojmova te razvoj kompetencija koje će tek učiti u osnovnoj školi (Sternberg, 2005). Uz kognitivni razvoj, dijete predškolske dobi počinje postepeno usvajati predškolsko gradivo što mu ujedno predstavlja i veliki izazov s obzirom kako je to za njega sasvim nova okolnost te zahtjev s kojim se do sada nije susretalo, te ostali očekuju kako će te zadatke uistinu i odraditi (Sternberg, 2005).

Brojna istraživanja potvrđuju pozitivne učinke na dijete tijekom pohađanja predškole (jednu godinu prije polaska u osnovnu školu). Sama uključenost u institucionalizirani predškolski odgoj i obrazovanje doprinosi djetetovu razvoju

pamćenja, rješavanju problema, većom snalažljivošću u svojoj okolini te generalno boljim rezultatima od djece koja su imala kućno školovanje (s majkom ili ocem, djedom ili bakom, dadiljom...).

Čimbenici koji pozitivno utječu na kognitivni razvoj predškolskog djeteta su:

- a) veća ukupna kvaliteta institucionaliziranog predškolskog odgoja i obrazovanja koja je povezana s većim i razvijenijim predakademskim vještinama te većom usvojenosti jezika djece u predškolskoj dobi; u kasnijoj dobi (osnovna i srednja škola) razvijenije su sposobnosti te djeca stvaraju bolje rezultate na testovima
- b) vrlo je važno da se odgojitelj ne ponaša autoritativno, da ima razrađen, promišljen te podučavajući govor i razgovor s djecom, da im ustupi dovoljno kognitivno stimulirajućih materijala i pokazuje bliskost i razumijevanje između djeteta i sebe
- c) što je broj odgojitelja veći u odnosu na broj djece, djeca će iskazivati više pozitivnih aktivnosti s vršnjacima, biti privrženija odgojiteljima s obzirom kako kada je manje djece u skupini, odgojitelji su manje restriktivni te više paze na potrebe djece jer manje vremena provedu umirujući ih
- d) formalno obrazovanje odgojitelja te neprestano stručno usavršavanje pokazalo se vrlo važnim faktorom s obzirom kako takvi odgojitelji (više obrazovani, topliji u odnosu s djecom, više stimulirajući, podržavajući, bolje organizirani, pružaju djeci više iskustava, prilagođavaju sadržaj prikladno dobi djece...) pozitivno doprinose socijalnom razvoju djece; djeca odgojitelja koja imaju više godina formalnog obrazovanja te više stručnih usavršavanja pokazuju više kooperativnosti, upornosti te spremnosti za školu, a uz pozitivne ostale čimbenike pokazuju i manje problema u ponašanju.

5.2. Program predškole

Program predškole u Republici Hrvatskoj obavezan je od 1. rujna 2014. godine za svu djecu jednu godinu prije polaska u osnovnu školu. Za djecu koja pohađaju dječji vrtić program predškole je integriran u redoviti program predškolskog odgoja dječjeg vrtića. Program predškole djeci pomaže stvoriti radne navike, socijalizirati se s vršnjacima te razviti vještine potrebne za osnovnu školu. Kroz druženje i igru usvojiti će pojmove o vremenskim i prostornim odnosima.

Suradnja roditelja i odgojitelja kod djeteta koje pohađa predškolu vrlo je važna, a polazak djeteta u školu dio je procesa odrastanja. Taj proces roditelje istovremeno i veseli, ali i straši. Prvi dojmovi djeteta o školi, pri polasku u prvi razred iznimno su važni, a roditelji moraju biti pažljivi kakav će stav o školi prenijeti na dijete.

Jedna od važnijih funkcija predškolskog odgojno-obrazovnog sustava je priprema djece za školu. Takva funkcija iz nekoliko razloga je važna za pojedinu osobu, obitelj te društvo generalno gledajući. Prema stručnjacima i istraživačima iz različitih znanstvenih područja, prvi razlog je razvoj najvažnijih sposobnosti koje su u razvoju tijekom prvih pet godina djetetova života, a kasnije u životu se iste stečene sposobnosti nadograđuju na one već stečene u već prethodno spomenutom razdoblju. Drugi razlog je sve veća razlika među obiteljima u količini kognitivnih te socijalnih čimbenika kojima raspolažu, a koji su neophodnih za život, a samim time i u količini poticaja kojima se spomenute sposobnosti razvijaju te koje su u stanju da se pruže djetetu. Iz ova dva razloga može se zaključiti kako su djetetov uspjeh na početku školovanja i obrazovanja te zarada roditelja usko povezani čimbenici. Uspjeh koji dijete pokazuje u predškolskoj dobi nastaviti će se u istoj mjeri tijekom daljnjeg školovanja u životu, a isti je usko povezan s kvalitetom života te zdravstvenim stanjem osobe.

5.3. Prijedlog radionice za razvoj kognitivnih procesa kod djece predškolske dobi

U odgojno-obrazovnoj praksi, poticaji se planiraju prema dječjim sposobnostima, mogućnostima i interesima s osnovnim načelima (primjerice, fleksibilnost u radu). Kako bi odgojitelj mogao primjereno djelovati i osigurati što kvalitetnije i poticajnije okruženje za djecu u skupini, potrebno je da razumije želje i potrebe djece te uvažavati njihove ideje i zamisli. Prijedlozi radionica koji će biti spomenuti navode se samo kao primjer te primjena istih u skupini ovisi o specifičnosti pojedine skupine.

5.3.1. Radionica na temu „Kako nastaje sjena?“

Cilj radionice je kroz razne poticajne aktivnosti djeci približiti nastanak sjene te uvijete koji su potrebni za nastanak iste. Djeca će kroz aktivnosti u radionici razvijati svoje spoznajne i istraživačke sposobnosti.

Integrirane zadaće koje će imati pozitivan utjecaj na razvoj djeteta su:

- Stvaranje poticajnog prostorno-materijalnog okruženja koje će djeci omogućiti slobodan odabir aktivnosti prema individualnim interesima
- Poticanje djece na pridržavanje pravila i međusobno komuniciranje prilikom igre
- Razvoj pamćenja, koncentracije i pažnje
- Razvoj logičkog razmišljanja i zaključivanja
- Razvoj govora kroz interakciju s odgojiteljem i ostalom djecom u skupini
- Istraživanje i zaključivanje kroz spoznajne aktivnosti
- Ostvarivanje socijalnog i emocionalnog razvoja djece

Zadaci koji se ostvaruju u odnosu na zadovoljavanje dječjih potreba tijekom aktivnosti:

a) Istraživačko-spoznajne potrebe

- razvoj pamćenja, logičkog razmišljanja i zaključivanja, pažnje i koncentracije (slike, slagalice, linijsko redanje i dr.)
- razvoj vizualne percepcije
- razvoj mišljenja i rješavanja problema (manipulativne igre, predmatematičke slagalice)

b) socio-emocionalne potrebe

- razvoj pozitivnih emocija
- poticanje djece na stvaranje pozitivne slike o sebi i razvoj samopouzdanja
- razvoj donošenja samostalnih odluka (biranje ponuđenih aktivnosti)
- razvoj socijalne interakcije

c) tjelesne i psihomotorne potrebe

- razvoj fine motorike ruke, šake i prstiju (držanje olovke i krede, manipulacija vlastitim rukama, didaktički materijali s čičak trakom)

- razvoj koordinacije i preciznosti pokreta (likovna aktivnost)
- razvoj spretnosti i snalažljivosti u vrtičkoj prostoriji tijekom korištenja centara

d) stvaralačke potrebe

- usavršavanje crtačke tehnike – olovka na papiru
- poticanje na maštu i kreativnost
- razvoj kreativnog mišljenja

e) komunikacijske potrebe

- razvoj komunikacijskog sustava (verbalni i neverbalni znakovi u svim aktivnostima)
- učenje, usvajanje i korištenje novih riječi povezanih s zadanom temom

Metode odgojno-obrazovnog rada koje će se koristiti tijekom aktivnosti su indirektne (posredne) metode i direktne (neposredne) metode. U indirektnim metodama za djecu će se pripremiti materijali koji će se rasporediti u odgovarajuće centre aktivnosti. U direktnim metodama koristiti će se:

- a) metoda pokazivanja – odgojitelj će djeci ukazati na raznolikost poticaja i materijala koje je pripremio u različitim centrima aktivnosti
- b) metoda predstavljanja i prikazivanja – odgojitelj će djeci prikazati pojedinačno aktivnosti koje se nalaze po određenim centrima
- c) metoda žive riječi odgojitelj – odgojitelj će djeci objasniti namjenu te ih uputiti u korištenje raznolikog materijala, dodatno će pojasniti nastanak sjene djeci te objasniti pravila aktivnosti na vanjskom prostoru
- d) metoda komunikacije odgojitelja i djece – odgojitelj unaprijed priprema pitanja za djecu („što je sjena?“, „možete li pokazati sjenu u prostoriji?“, „znate li kako sjena nastaje?“, „što će se dogoditi ako stanemo ispred izvora svjetlosti, a što kada se maknemo?“) te tako u danoj situaciji s djecom raspravlja i stvara dodatnu komunikaciju te razvija odnos s djecom

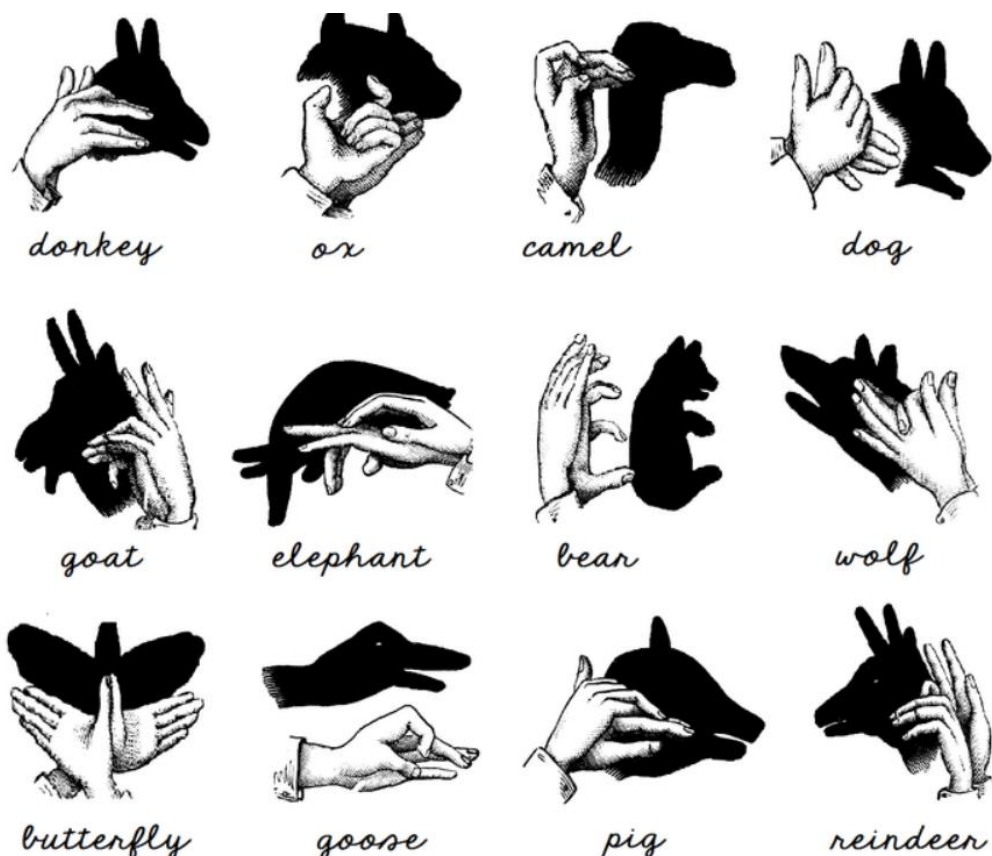
5.3.1.1. Istraživački centar

U odgojno-obrazovnim ustanovama za svaki pojedini centar postoji aktivnost koja može biti istraživačka s obzirom kako je dijete u mogućnosti istražiti sve njegove potencijale. Konkretno, u istraživačkom centru postoji mnoštvo poticaja i materijala kojima dijete može manipulirati te tako istražiti svojstvo svakog od njih. Materijali koji se mogu ponuditi djeci mogu imati različita svojstva, tako primjerice djeca mogu na različite načine istraživati teksture, boje, oblike, težinu, zvuk, svjetlost... Istraživački centar na djecu uvijek ima povoljan utjecaj s obzirom da djeca prirodno imaju želju za istraživanjem.

Istraživački centar u radionici „Kako nastaje sjena?“ djeci će ponuditi aktivnost pod nazivom „Sjena pred izvorom svjetlosti“.

Ponuđeni materijali: izvor svjetlosti (sunce, projektor ili lampa) i primjeri sjena (ispisani na papiru).

Cilj aktivnosti: razvoj mašte i novih saznanja o mogućnostima oblika, koordinacija ruku.

Slika 2. Primjer aktivnosti za izradu sjene u istraživačkom centru

5.3.1.2. Stolno-manipulativni centar

Za razvoj fine motorike te koordinaciju između ruke i oka zaslužan je stolno-manipulativni centar. U stolno-manipulativnom centru predškolska djeca mogu na vrlo jednostavan način uz brojne aktivnosti vježbati pisanje te se pripremati za školu. Ovaj centar nije pretežito namijenjen socijalizaciji djece te druženju s vršnjacima već se dijete individualno posveti odabranoj aktivnosti.

Stolno-manipulativni centar u radionici „Kako nastaje sjena?“ djeci će ponuditi aktivnost pod nazivom „Upari sjenu s odgovarajućim likom životinje (memory)“.

Ponuđeni materijali: kartice (jedan lik životinje u boji, drugi lik sjene životinje).

Cilj aktivnosti: prepoznavanje i pamćenje oblika životinja.

Slika 3. Primjer kartica „Upari sjenu s odgovarajućim likom životinje“

5.3.1.3. Likovni centar

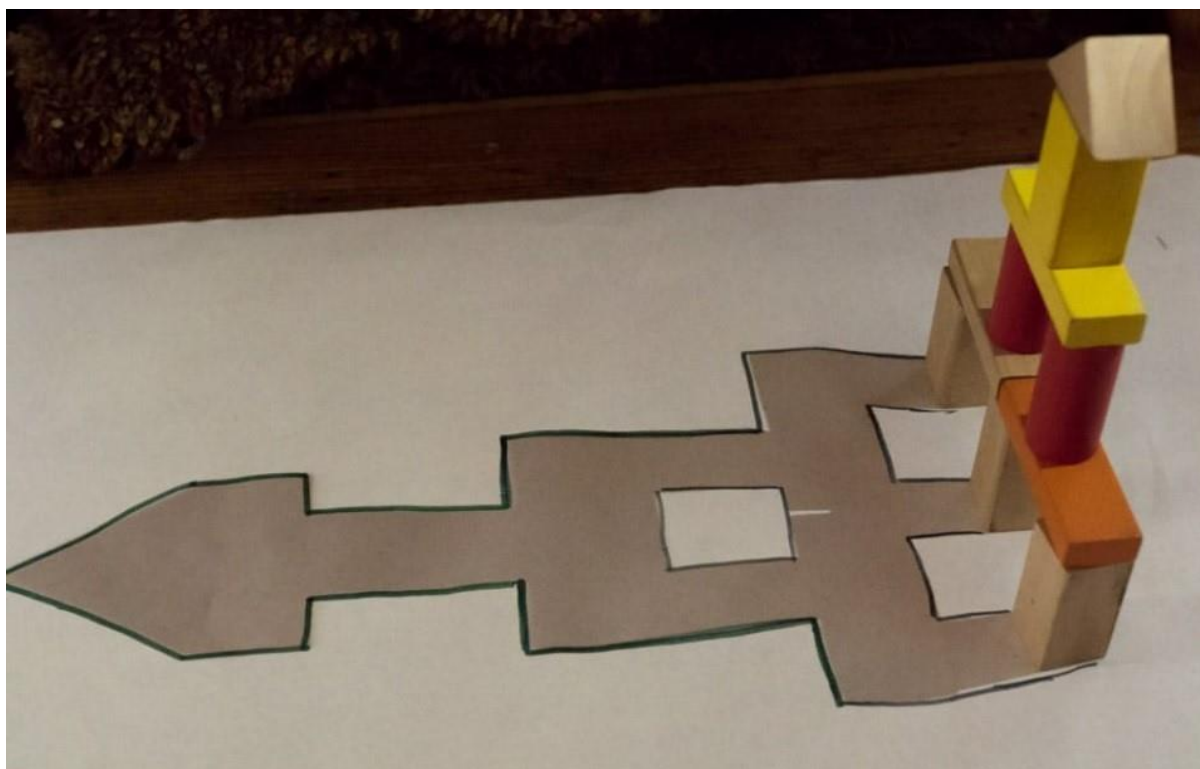
Dijete se u svom životu vrlo rano susreće s likovnim djelima, a prvi doticaj ima pri viđenju slikovnice te slikama koje se nalaze u istoj. Niti jedno dijete nije rođeno sa likovnim znanjem, ali od najranije dobi pokazuju interes i kreativnost u izradi likovnih djela bez obzira na manipulaciju olovkom, kistom ili nekim drugim predmetom kojim može izraditi likovno djelo. Odgojitelj će ovisno o dobi djece prilagoditi likovne termine kojima se izražava te aktivnosti ponuditi prema dječjim interesima. U likovnom centru u najvećem dijelu razvija se fina motorika, dok gruba motorika u nešto manjem dijelu.

Likovni centar u radionici „Kako nastaje sjena?“ djeci će ponuditi aktivnost pod nazivom „Obrisi sjene na papiru“.

Ponuđeni materijali: A4 papir, HB olovka, kocke, spužve ili igračke životinja

Cilj: dijete prema svojoj želji posloži odabrani materijal te olovkom prate po papiru sjenu odabranog materijala.

U ovoj aktivnosti dijete će razvijati finu motoriku, poticati vlastitu maštu, stvaralačku igru, razvijati koncentraciju te predmatematičke vještine (ukoliko odaberu geometrijske oblike za crtanje; veličina, ravnoteža...).

Slika 4. Primjer materijala za aktivnost „Obrisi sjene na papiru“.

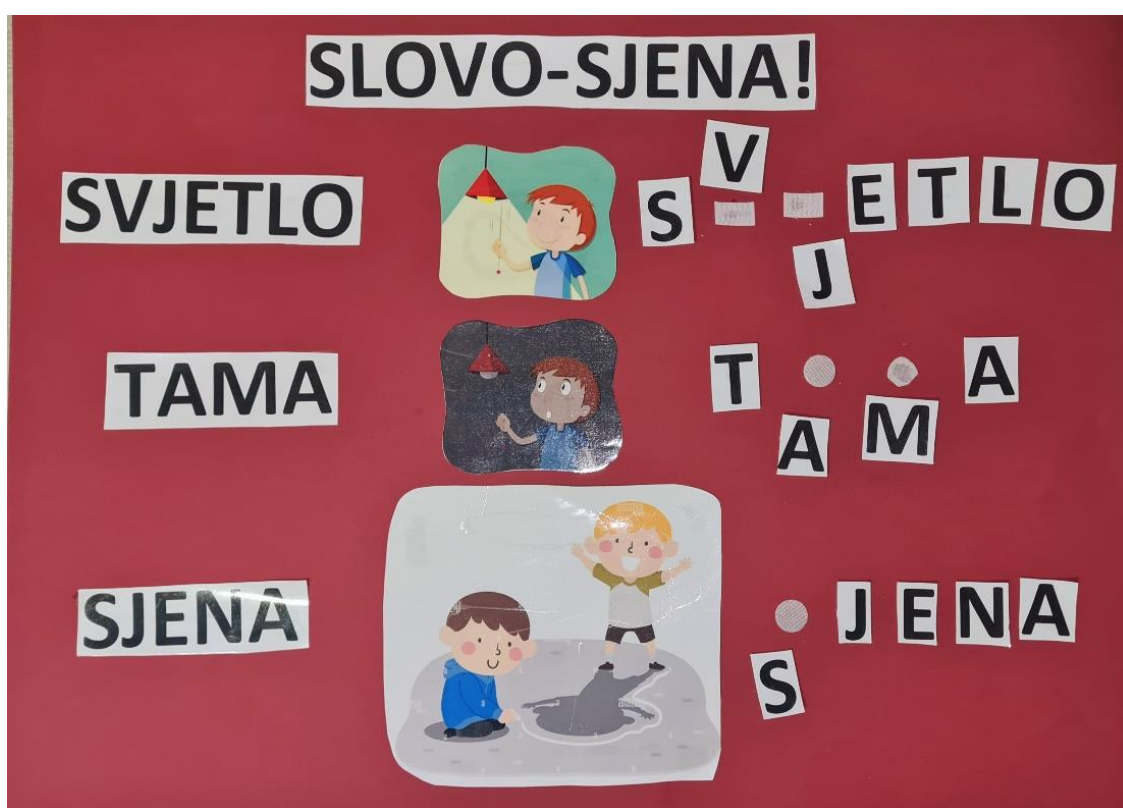
5.3.1.4. Centar početnog čitanja i pisanja

Centar početnog čitanja i pisanja za cilj ima opismenjivanje djeteta. Dijete će se u ovom centru upoznati s pojmom abecede te slovima kao sadržajem iste. Iako je većini logičan zaključak kako će dijete u ovom centru naučiti čitati i pisati, zapravo se djetetu približava pojam i oblik slova u abecedi, riječi i rečenica, kako držati olovku ili na koji način čitati knjigu (s lijeve na desnu stranu, listanje na pravilan način...). Ukoliko je dijete od rane dobi upoznato sa osnovama slova, riječi, rečenica i generalno pravopisa, naposljetku će to rezultirati dobrim čitalačkim vještinama kod djeteta.

Centar početnog čitanja i pisanja u radionici „Kako nastaje sjena?“ djeci će ponuditi aktivnost pod nazivom „Slovo-sjena“.

Ponuđeni materijali: plakat s riječima „svjetlo“, „tama“ i „sjena“, pripadajućim slikama te slovima istih riječi spojenih na čičak.

Cilj: prepoznavanje i uparivanje slova prema prikazanoj animaciji na plakatu.

Slika 5. Primjer plakata s riječima, odgovarajućim slovima i animacijom

5.3.1.5. Pokretni centar

Pokretni centar je centar u kojem se djeci daje mogućnost da se izraze kroz pokret. Raznim svakodnevnim aktivnostima te pokretnim igrama djeca će ovisno o dobi razvijati svoje tjelesne sposobnosti. U ovom centru ukoliko odgojitelj prethodno nije odredio aktivnost i pravila djeci se može dati mogućnost da samostalno promišljaju i planiraju aktivnosti te određuju pravila. Na taj način produbljuju odnose u skupini.

Pokretni centar u radionici „Kako nastaje sjena?“ djeci će ponuditi aktivnost pod nazivom „Sunčani sat“.

Ponuđeni materijali: tegla s ravnim štapom u sredini, kamenčići.

Cilj: spoznaja o prolasku vremena, djeca uz pomoć sunca (izvora svjetlosti) i štapa koji radi sjenu slažu kamenčiće po sjeni štapa te sve ostavljaju netaknuto na mjestu minimalno 10-ak minuta kako bi primijetili promjenu smjera sjene na tlu.

Slika 6. Primjer postavljanja materijala za izradu sunčanog sata

ZAKLJUČAK

Usmjerenost odgojno-obrazovne institucije na dijete vrlo je važan čimbenik u razvoju djece. Ukoliko se kvalitetno radi na planu i programu aktivnosti u dječjem vrtiću djeca će s lakoćom razvijati vlastito znanje i spoznaje. Generalno vrtićko okruženje koje je usmjereno na dijete iznjedrati će sretnu djecu punu znanja stečenog na zabavan i zanimljiv način. Veliku ulogu u takvom načinu radu imaju i odgojitelji koji će uz stečeno fakultetsko znanje, biti kreativni i voljni pružiti maksimalno od sebe kako bi najbolje dali djetetu. Komunikacija između roditelja i odgojitelja o interesima i sposobnostima djeteta od izuzetne je važnosti kako bi odgojitelj mogao kvalitetno planirati različite aktivnosti koje su u skladu sa dječjim interesima i trenutnim sposobnostima. Odgojitelj ima višestruke uloge, a jedna od njih je spremnost na promjenu planiranog načina provođenja aktivnosti te uvažavanja dječjih želja i ideja tijekom provedbe odabrane aktivnosti. Dijete najbolje uči u interakciji s drugom djecom te podržavajućim odraslim osobama koje ga okružuju. Kako bi djeca mogla uspješno učiti dok se igraju neophodno im je osigurati: poticajno okruženje bogato raznolikim materijalima, kvalitetne centre aktivnosti, roditeljsko sudjelovanje te individualizaciju. Igra je temeljna dječja aktivnost i najprimjereniji način putem kojeg dijete uči. Igra može biti spontana, slobodna, interaktivna, maštovita, kreativna, ekspresivna, djetetu interesantna i zabavna. Dijete u igri zapravo počinje učiti kada pokušava shvatiti što se oko njega događa te tada igra postaje interaktivni proces koji uključuje dijete, njegove vršnjake, odrasle te sve ostale koji ga okružuju. Kako bi stvorili što poticajniji učinak za dijete, odgojitelj je dužan prilagoditi prostor te materijale dobi djeteta tj. djetetovoj fazi razvoja i trenutnog interesa.

LITERATURA

1. Bogнар, B. (2015). Čovjek i odgoj. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 22(2), 9-37.
2. Brajša, P., Brajša-Žganec, A. i Slunjski, E. (1999). *Tajna uspješnog roditelja i odgojitelja. Priručnik za rad na sebi namijenjen roditeljima, odgojiteljima, učiteljima i svima koji žele unaprijediti svoj odnos s djecom*. Pula: C.A.S.H.
3. Dječji vrtić. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 8. 2022.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=15573>
4. Došen Dobud, A. (1995). *Malo dijete veliki istraživač*. Zagreb: „Alinea“.
5. Došen Dobud, A. (2013). *Slike iz povijesti predškolskog odgoja: prinosi povijesti institucijskog predškolskog odgoja*. Rijeka-Split. Centar za istraživanje djetinjstva UFRI.
6. Došen Dobud, A. (2016). *Dijete – istraživač i stvaralac*. Alinea, Zagreb
7. Došen Dobud, A. (2018). *Djeca otkrivaju tajne svijeta*. Zagreb: „Alinea“.
8. Duran, Mirjana, 2003, *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
9. Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture, br. 7/8, od 18. lipnja 1991. Preuzeto s <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Dokumenti-ZakonskiPodzakonski-Akti/Predskolski/Programsko%20usmjerenje%20odgoja%20i%20obrazovanja%20pred%C5%A1kolske%20djece%20-%20Glasnik%20Ministarstva%20kulture%20i%20prosvjete%20RH%207-8-1991.pdf> (1.9.2022.)
10. Igra. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 8. 2022.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26978>
11. Klarin, Mira (2017), *Psihologija dječje igre*, Sveučilište u Zadru, Zadar.
12. Komenský, Jan Ámos. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 8. 2022.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32559>
13. Ljubetić M. (2009) *Vrtić po mjeri djeteta*, Školske novine, Zagreb.

14. Mendeš, B. (2015) *Počeci institucijskog predškolskog odgoja u Hrvatskoj i njegova temeljna obilježja*, Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu, 64(2), 227-250.
15. Miljak, A. (1996) *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja – model izvor*. Velika Gorica: Persona.
16. Narodne novine (2008), *Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe*; preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html (9.8.2022.)
17. Narodne novine (2015), *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*; preuzeto s <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf> (6.7.2022.)
18. Obrazovanje. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 8. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44619>
19. Odgoj. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 8. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44727>
20. Petrović-Sočo, B. (2009) *Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikuluma ranog odgoja*. Pedagogijska istraživanja, 6(1-2), 123-136
21. Plavšić, M., & Diković, M. (2016) Students' Attitudes toward Formal Education, Non-Formal and Informal Learning. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 18(1), 71-102.
22. *Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole*, Narodne novine, broj 10/1997., 107/2007. i 94/2013.
23. Rousseau, Jean-Jacques. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 9. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=53500>
24. Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić zajednica koja uči – mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb: Spektar Media.
25. Slunjski, E. (2012). *Tragovima dječjih stopa*. Zagreb: Profil.
26. Slunjski, E. i sur. (2015). *Izvan okvira: kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikuluma*. Zagreb: Element.

27. Smith, E. E., Nolen-Hoeksema, S., Frederickson, L. B., Loftus, R. G., Bem, J. D., Maren, S. (2007) *Uvod u psihologiju*, Zagreb: Naklada slap.
28. Sternberg, R. J. (2005). *Kognitivna psihologija*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
29. Učenje. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 7. 8. 2022.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62928>
30. Vukić, V. V. (2012). *Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi*. Magistra ladertina.

PRILOZI

Popis slika:

1. Slika 1. - Teorije dječje igre
2. Slika 2. - Primjer aktivnosti za izradu sjene u istraživačkom centru
3. Slika 3. - Primjer kartica „Upari sjenu s odgovarajućim likom životinje“
4. Slika 4. - Primjer materijala za aktivnost „Obrisi sjene na papiru“
5. Slika 5. - Primjer plakata s riječima, odgovarajućim slovima i animacijom
6. Slika 6. - Primjer postavljanja materijala za izradu sunčanog sata

SAŽETAK

Dijete se smatra socijalnim bićem od samog rođenja zbog vrlo ranog aktivnog sudjelovanja djeteta u socijalnim interakcijama, a socijalno okruženje utječe na doživljaje u njegovoj okolini te time potječe njegov istraživački potencijal. Igra potiče dječju aktivnost te ih motivira na daljnji rad i učenje. Igra za djecu ponekad nije samo razonoda, već i „dječji posao“ u kojem se isprepliću odgoj, obrazovanje, učenje i socijalizacija. Vrlo važan posao odgojitelja je prenošenje znanja djeci na kreativan i jedinstven način, kroz igru, kako djeca ne bi na silu učila ili na monoton i nezanimljiv način, odnosno kako bi učila, a da ni ne primijete da usvajaju nova znanja.

Cilj aktivnosti za razvoj kognitivnih procesa kod djece predškolske dobi je učenje kroz zabavne sadržaje na djeci zanimljiv način i kroz zanimljivu temu. Djeca će kroz ponuđene aktivnosti razvijati mišljenje, pažnju te pamćenje, a odgojitelji zajedno s suradnicima osvijestiti važnost igre i učenja kao zajedničkog segmenta u dječjem vrtiću, odnosno odgojno obrazovnoj instituciji.

Ključne riječi: dijete, igra, učenje, dječji vrtić, kognitivni razvoj, predškola

SUMMARY

A child is considered a social being from birth due to the very early active participation of the child in social interactions, and the social environment affects the experiences in his environment and thus originates his research potential. The game encourages children's activity and motivates them to further work and study. Play for children is sometimes not only a pastime, but also "children's work" in which upbringing, education, learning and socialization are intertwined. A very important job of educators is to convey knowledge to children in a creative and unique way, through play, so that children do not learn by force or in a monotonous and uninteresting way, that is, so that they learn without even noticing that they are acquiring new knowledge.

The goal of activities for the development of cognitive processes in preschool children is learning through fun content for children in an interesting way and through an interesting topic. Through the offered activities, children will develop their thinking, attention and memory, and the educators together with their colleagues will make them aware of the importance of play and learning as a common segment in a kindergarten or educational institution.

Key words: child, play, learning, kindergarten, cognitive development, preschool